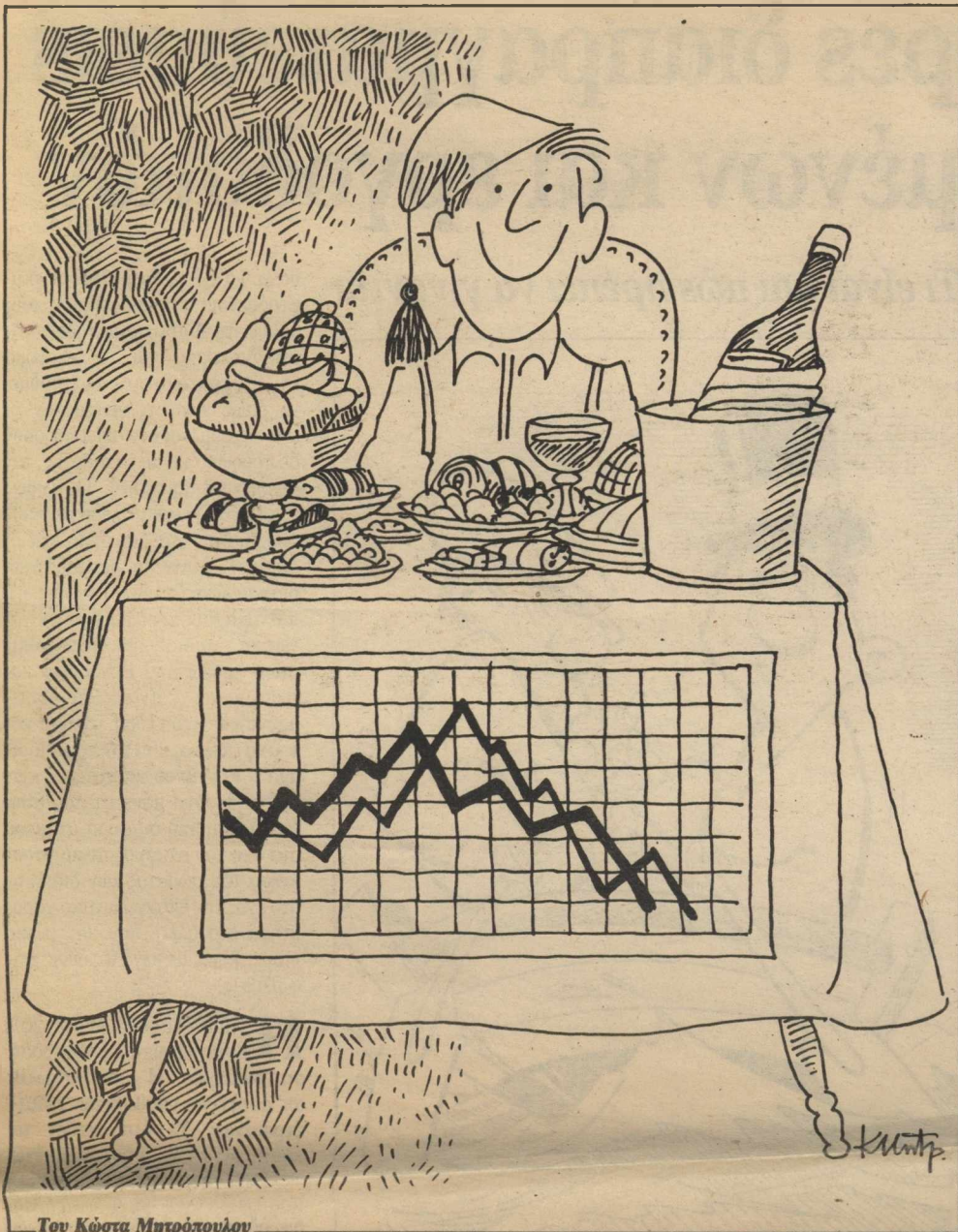

Του Κώστα Μητρόπουλου

Η ώρα της Παιδείας

Του ΙΩΑΝΝΗ ΠΑΝΑΡΕΤΟΥ*

Ο ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ κυβέρνησης οικονομικής αποδοχής εκτός του ότι αποτελεί έναν ιστορικό σταθμό της πολιτικής ζωής του τόπου που θα σηματοδέψει καθοριστικά τις εξελίξεις και την πρόοδο μας τόσο δραχυπρόθεσμα όσο (κυρίως) μακροπρόθεσμα δημιουργεί τις προϋποθέσεις για να τεθούν επιτέλους οι βάσεις για την αντιμετώπιση ενός από τα σημαντικότερα προβλήματα της χώρας μας: του προβλήματος της Παιδείας.

Είναι γνωστό, και έχει επανειλημμένα τονισθεί από πολλές πλευρές, τόσο από τα πολιτικά κόμματα όσο και από προσωπικότητες που ενδιαφέρονται για τα θέματα της Παιδείας, ότι τα προβλήματα στον χώρο της Παιδείας είναι δυνατόν να αντιμετωπισθούν μόνο με συναινετικές διαδικασίες.

Ενώ όμως είναι κοινή πεποίθηση ότι αυτός είναι ο μόνος τρόπος αντιμετώπισης, κανείς μέχρι σήμερα δεν έχει τολμήσει να δώσει σε εφαρμογή μια τέτοια αντιμετώπιση.

ΕΙΝΑΙ γνωστό ότι ο τελευταίος υπουργός Παιδείας του ΠΑΣΟΚ κ. Γ. Α. Παπανδρέου είχε προτείνει τη δημιουργία Διακομματικής Επιτροπής για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της Παιδείας. Η πρόταση αυτή, ενώ είχε γίνει θετικά δεκτή από τα κόμματα, δεν ευδοκλήθηκε διότι, από τη Νέα Δημοκρατία κυρίως, χρησιμοποιήθηκε το επιχείρημα ότι η συγκρότηση μιας Διακομματικής Επιτροπής για την Παιδεία μερικούς μήνες πριν από τις εκλογές θα ήταν δυνατόν να χρησιμοποιηθεί από το ΠΑΣΟΚ σαν ένας τρόπος μετατόπισης της ευθύνης των κυβερνητικών χειρισμών από το 1981 και μετά. Το επιχείρημα αυτό, λογικό κατ' αρχήν λόγω της έντασης της πολιτικής αντιπαράθεσης της εποχής εκείνης, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί εναντίον μιας παρόμοιας πρότασης οποιασδήποτε μονοκομματικής κυβέρνησης ανεξάρτητα από τον χρόνο διεξαγωγής των επόμενων εκλογών.

Τέτοιο πρόβλημα όμως δεν αντιμετωπίζει μια κυβέρνηση οικονομικής στήριξης όπως η σημερινή.

Είναι κρίμα που, όπως φαίνεται από τις πρώτες ανακοινώσεις των κομμάτων, το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου που αφιέρωσε η επιτροπή των κομμάτων για τη σύγκληση των κυβερνητικών προγραμμάτων αφιερώθηκε στα οικονομικά θέματα ενώ για τα θέματα Παιδείας αφιερώθηκε μια παράγραφος

αναφερόμενη στον εκσυγχρονισμό σπουδών. Και είναι δέδαια αναμφισβήτητο ότι τα οικονομικά προβλήματα της χώρας είναι πρώτης προτεραιότητας. Μακροπρόθεσμα όμως το θέμα της Παιδείας είναι ίσης αν όχι μεγαλύτερης σημασίας για τη χώρα μας. Η ευκαιρία δε που προσφέρει ο σχηματισμός μιας κυβέρνησης οικονομικής στήριξης για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών είναι μοναδική. Επειδή όμως ο χρόνος είναι πολύτιμος αλλά και πειστικός είναι απαραίτητο οι σχετικές πρωτοβουλίες να λυθούν το συντομότερο δυνατόν.

ΓΙΑ ΝΑ γίνει αποτελεσματική η αντιμετώπιση των προβλημάτων της Παιδείας ίσως τη στιγμή αυτή η συγκρότηση μιας Διακομματικής Επιτροπής για την Παιδεία δεν θα ήταν ο πιο αποτελεσματικός χειρισμός.

Προτιμότερο ίσως θα ήταν να συγκροτηθεί μια επιτροπή από προσωπικότητες κοινής αποδοχής από τα κόμματα, κατά προτίμηση ολιγομελής, και μια δεύτερη επιτροπή από εκπροσώπους των κομμάτων. Η πρώτη επιτροπή, ως την πούμε Επιτροπή Εμπειρογνομώνων, σε πρώτη φάση θα καταγράψει τα προβλήματα της Παιδείας. Η αντίστοιχη Επιτροπή από τους Εκπροσώπους των κομμάτων θα αποφασίσει για ποια από τα προβλήματα αυτά υπάρχει πολιτική βούληση να αντιμετωπισθούν. Στη συνέχεια η Επιτροπή των Εμπειρογνομώνων θα ασχοληθεί με τα συγκεκριμένα αυτά προβλήματα και θα προτείνει τις ενδεδειγμένες λύσεις στην Επιτροπή των Εκπροσώπων των κομμάτων. Όσες από αυτές υιοθετηθούν θα προωθηθούν αμέσως στη Βουλή ή θα ψήφισι (όσες απαιτούν νομοθετικές ρυθμίσεις) ή θα προχωρήσει άμεσα η εφαρμογή τους. Ταυτόχρονα θα γίνει δημόσιος διάλογος από την τηλεόραση, το ραδιόφωνο και τον Τύπο για τα προβλήματα τα οποία θα αποτελέσουν αντικείμενο μελέτης ώστε η Επιτροπή των Εμπειρογνομώνων να έχει στη διάθεσή της όσο το δυνατόν περισσότερες απόψεις.

Ο σχηματισμός της κυβέρνησης οικονομικής υποστήριξης δημιουργεί τις καλύτερες προϋποθέσεις και αποτελεί μια χρυσή ευκαιρία για την αντιμετώπιση των χρονιζόντων προβλημάτων της ελληνικής Παιδείας. Ας μην αφήσουμε την ευκαιρία αυτή να πάει χαμένη. Ίσως δεν υπάρξει άλλη.

* Ο κ. Ι. Πανάρετος είναι αντιπρύτανης στο Πανεπιστήμιο της Πάτρας, τέως γενικός γραμματέας του υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Οι απλουστεύσεις του πολιτικού ανθρωπομορφισμού Ο Λαός που «αποφασίζει»

Των ΔΗΜ. Θ. ΤΣΑΤΣΟΥ* και ΚΩΝΣΤ. ΤΣΟΥΚΑΛΑ**

1 Υστερα από πολλά χρόνια, οι πολιτικές δυνάμεις της χώρας προχώρησαν σε συναινετικές μορφές διακυβέρνησης. Το αίτημα να ξεπερασθεί το διαφαινόμενο πολιτικό αδιέξοδο με διαπραγματεύσεις και αμοιβαίες υποχωρήσεις υπήρξε περίπου πάνδημο. Για ένα εύλογο χρονικό διάστημα, συμφωνήθηκαν άμεσες λύσεις για μερικά από τα πιο επείγοντα προβλήματα. Αυτό ακριβώς επιτρέπει ίσως να ξαναρχίσει η συζήτηση για τον πολιτικό λόγο, χωρίς η αναφορά σ' αυτόν να πηγαίνει στα «ψυλά γράμματα». Ο λόγος λοιπόν για τον πολιτικό λόγο, που δέδαια δεν είναι θεωρία αλλά είναι, στις προεκτάσεις του όποιου παραλογισμού του, πράξη, ενέργεια, παράλειψη. Είναι δηλαδή στάση αρθρομένη νοηματικά.

2 Ο πρόσφατος δύσκολος τοκετός της πολιτικής εξουσίας συνοδεύτηκε ή και εκφράστηκε με πλούσιο και πάλι πολιτικό λόγο. Σταματήσαμε σε σημεία που κρίναμε ότι πρέπει να επισμανθούν. Είτε διότι εμφανίζονται ως διαμετρικά αντίθετα σε σχέση με τον μέχρι πρόσφατα κυρίαρχο λόγο. Είτε διότι εμπεριέχουν ανακρίβειες και απλουστεύσεις. Που έχουν σημασία στο μέτρο που δημιουργούν πολιτικούς αντιπροσανατολισμούς.

3 Σταματήσαμε πρώτα σε κείμενα πολιτικά, με τα οποία ξανάρχισε η επίκληση μιας «καθολικής», «εξεκάθαρης» και αρθρωμένης μέσα από τις εκλογές θέλησης του λαού. Τίποτα το πιο επικίνδυνο και το πιο αποπροσανατολιστικό. Η πλασματική «γενική θέληση» του Ρουσώ αρθρώθηκε εναντίον της οποιασδήποτε συγκεντρωτικής αυταρχικότητας. Αλλά και η ανθρωπομορφική προσωποποίηση του λαού ως συνόλου εμπεριέχει τα σπέρματα μιας νέας

μεσα στην οργανωμένη Πολιτεία και στο άτομο συνεπάγονται το οριστικό τέλος του λαϊκού ανθρωπομορφισμού. Η δημοκρατία φαίνεται να ξεπερνάει το στενό αντιπροσωπευτικό και κοινοβουλευτικό της πλαίσιο και να ξεπληθεί σε ολοένα συνθετότερες και πολυπλοκότερες μορφές, όπου οι «οριζόντιες» πολιτικές διαφοροποιήσεις, που εκφράζονται από τα κόμματα, θα αρθρώνονται με «κάθετες» ή ακόμα και με λειτουργικά εξειδικευμένες πολιτικές συσσωματώσεις. Εάν η οργανωμένη και θεσμικά δομημένη Πολιτεία έχει και πρέπει φυσικά να διατηρήσει το μονοπώλιο της έννομης βίας, έχει αρχίσει να χάνει το μονοπώλιο της νόμιμης πολιτικής εκπροσώπησης. Περισσότερο από ποτέ άλλοτε, η «γενική θέληση» αποτελεί ψευδελίγγραφο ερμηνεία της κοινωνικής πραγματικότητας. Που επιπλέον εμφανίζεται και ως δαυτότατα συντηρητική, αφού, στην καλύτερη περίπτωση, κατατείνει στην καθήλωση της «πολιτικής» λαϊκής βούλησης σε ό,τι διαφαινόμενες ισορροπίες παράγονται από την περιοδική ψήφο. Ξεχνώντας ότι η μεγαλύτερη δημοκρατική κατάκτηση του πολιτικού λόγου είναι ακριβώς εκείνη που τον εξωθεί να «συμπληρώσει», και όχι φυσικά να αντικαταστήσει, το κοινοβουλευτικό σύστημα με ολοένα συνθετότερες, και συνεπώς αντιφατικότερες συμμετοχές στο σύστημα λήψης αποφάσεων. Σε τούτο ακριβώς έγκειται το αίτημα για «πλάτεμα και δάθεμα της δημοκρατίας», που, όσο και αν δεν έχει ακόμα γίνει ευρύτερα καταληπτό, αποτελεί και τη μεγαλύτερη και κοσμοϊστορικότερη τομή στον σύγχρονο δημοκρατικό πολιτικό λογισμό.

6 Με αυτήν ακριβώς την έννοια, η προβολή της «συναίνεσης, ως διαδικασίας που απορρέει από την εκφρασμένη λαϊκή ευθυμία είναι «ανακριδής». Ο πολιτικός πολιτισμός (η λεγόμενη πολιτική κουλτούρα) όλων των χωρών δεν βασίζεται δέδαια στη λογική. Το πρόβλημα όμως είναι ακριβώς αυτό: τι και ποιους εξυπηρετεί η προώθηση των απλουστευτικών σχημάτων; η υποτιθέμενη γενική συναίνεση έχει συχνά προβληθεί ως άλλοθι για την άρση ή και την κατάργηση των δημοκρατικών διαδικασιών. Η θεωρούμενη ως δεδομένη ή

“**Η σύγκρουση και αντιπαράθεση ευτυχώς ελλοχεύουν, διότι ευτυχώς υπάρχουν ακόμα διαφορετικές εκδοχές και διαφορετικά προτάγματα. Αυτή ακριβώς είναι και η έννοια της συναίνεσης. Συναινούν, και διαπραγματεύονται τη συναίνεσή τους**”

αυταπόδεικτη γενική συναίνεση του Λαού είναι εκείνη που επιτρέπει να απομονωθούν οι οπωσδήποτε διαφωνούντες ως «αντιτιθέμενοι» στην πλασματική συναίνεση. Και αυτό το σημείο ακριβώς αυτό αρχίζει και η δυνατότητα της πολιτικής απομόνωσης τους. Το προκρούστειο τραπέζι του χειρουργού ή τα ψυχιατρεία συμβολίζουν ακριβώς τη δυναμική της κατασκευής μιας πλασματικής γενικής συναίνεσης του υγιούς Λαού που δεν δυσκολεύεται να βρει πρόθυμους σωτήρες ενάντια στις μη υγιείς, πλανώμενες ή ακόμα και ξενοκίνητες αποφύσεις του.

7 Ας μην υπάρχουν παρεξηγήσεις. Έχουμε τώρα Οικονομική Κυβέρνηση, και ευτυχώς. Άρα και Βουλή χωρίς πλήρη και χωρίς σαφή αντιπολίτευση. Αυτό όμως είναι αυστηρά προσωρινό. Η σύγκρουση και αντιπαράθεση ευτυχώς ελλοχεύουν, διότι ευτυχώς υπάρχουν ακόμα διαφορετικές εκδοχές και διαφορετικά προτάγματα. Αυτή ακριβώς είναι και η έννοια της συναίνεσης. Συναινούν, και διαπραγματεύονται τη συναίνεσή τους, οι αντιτιθέμενοι. Η Δημοκρατία συντηρείται και από τις αντιθέσεις της κοινωνίας, αντιθέσεις που κατά καιρούς αμβλύνονται αλλά ουδέποτε αίρονται. Στο πλαίσιο όμως αυτό, οι αντιπαλεύουσες ομάδες, τάξεις ή παρατάξεις πρέπει να μπορούν να συγκλίνουν γνωρίζοντας αλλά και αποδεχόμενες ότι θα αποκλίνουν και πάλι στο μέλλον. Το μέγα κέρδος που αποκόμισε η πολιτική μας κουλτούρα από τις πρόσφατες εξελίξεις δεν είναι δέδαια ότι τα πολιτικά προβλήματα πρέπει να μπορούν να λύνονται πάντοτε «συναινετικά». Κάτι τέτοιο θα οδηγούσε σε τεχνοκρατικές αυταρχισμούς ή ακόμα και σε νέες μορφές «δημοκρατικού ολοκληρωτισμού», όπως εκείνες που προαναγγέλλονταν από τη «Λεσχη της Ρώμης» στα μέσα της δεκαετίας του '70. Το μέγα κέρδος είναι ότι έγινε καταληπτό ότι η Δημοκρατία, ως διαδικαστική έκφραση των κοινωνικών αντιθέσεων, επιτρέπει, και κατά καιρούς επιβάλλει και τις συγκλίσεις. Η περιφρούρηση των δημοκρατικών διαδικασιών προϋποθέτει ότι τόσο οι αντιθέσεις όσο και οι συγκλίσεις θα είναι πολιτικά ανεκτές. Και αυτό ακριβώς είναι το νέο στοιχείο του πολιτικού μας λόγου που θα πρέπει να διαφυλαχθεί ως κόρη οφθαλμού. Και γι' αυτό επίσης και η απλούστευση είναι και πολιτικά επικίνδυνη.

* Ο κ. Δημ. Θ. Τσάτσος είναι καθηγητής του Συνταγματικού Δικαίου στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, κοσμήτορας της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Ηαρεν.

** Ο κ. Κωνστ. Τσουκάλας είναι καθηγητής Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, επισημονικός διευθυντής του ΕΚΚΕ.